

8
17286

NAGY LAJOS
TANYAI TÖRTÉNET

N É P S Z A V A

1953

1700

NAGY LAJOS

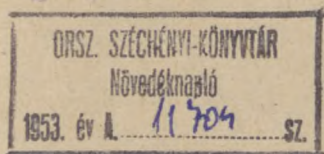
TANYAI TÖRTÉNET

NÉPSZAVA

SZAKSZERVEZETEK ORSZÁGOS TANÁCSA
LAP- ÉS KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

Szerkesztette
A SZOT KULTÚRNEVELÉSI OSZTÁLYA

Budapest, 1953.
3060 példány — A/5 — 1,5 ív
Felelős kiadó:
Népszava, Szakszervezetek Országos Tanácsa Lap- és Könyvkiadóvállalata
vezetője.
Szerkesztésért felel: Földeák János
Műszaki felelős: Balla Endre

Készült az MNOSZ 5601—50Á és 5602—50Á szabványok szerint
Budapesti Szikra Nyomda, V., Honvéd-u. 10. — 13538
Felelős vezető: Lengyel Lajos igazgató

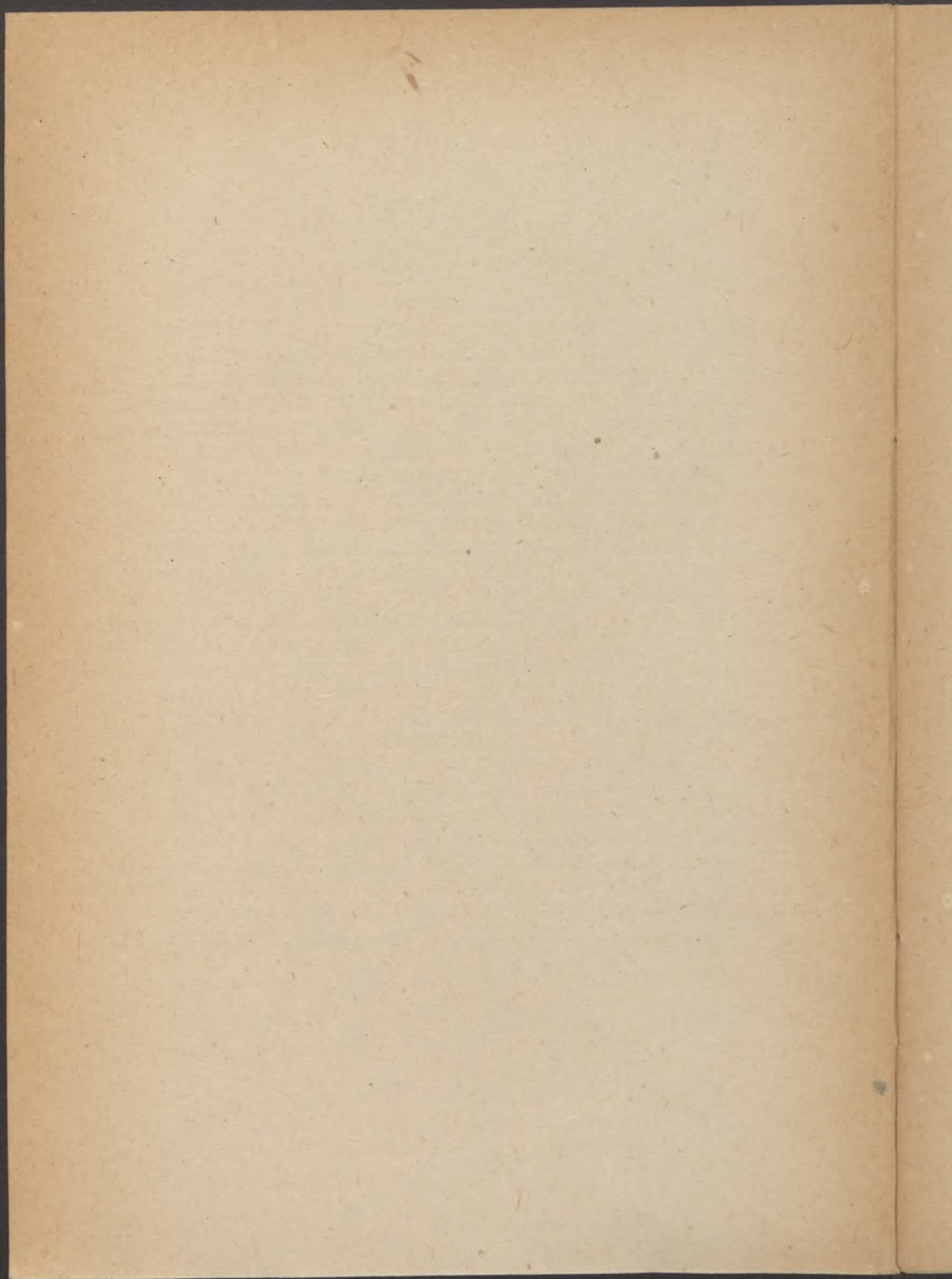
NAGY LAJOS

Századunk egyik legjelentősebb magyar novellistája. Szegény-paraszt családból született, Apostagon, 1883-ban. Iskoláit súlyos anyagi nehézségekkel küszködve végezte, s egyetemi tanulmányait csak nehezen fejezte be. Első novellája 1909-ben jelent meg.

Szinte félszázados írói pályája hősies és eredményekben gazdag küzdelem, a társadalmi valóság hiteles ábrázolásáért. Műveinek eszmei tartalma az elnyomott osztályok lázadó ereje. Írói szemléletmódjának a novella műfaja felelt meg leginkább, a mai napig több mint 500 novellát írt. Ezek az írások bizonyítják, hogy Nagy Lajos a társadalombíráló novella egyik legkiválóbb művelője. Legjelentősebb novelláskötetei: Bérház, Lecke, Utcai baleset, Január, Nyitott ablakok, 1919. május. Regényei közül a Lázadó ember c. önéletrajzi írása és a Budapest nagy-kávéház emelkedik ki leginkább. Igen jelentős a Kiskunhalom c. könyve, amely átmenet a regény és szociográfia között, s e két műfaj erényeit egyesíti fegyverré az életet nyomorító rend ellen.

Nagy Lajos 1948-ban életművéért megkapta a Kossuth-díjat, nemrég ünnepeltük 70. születésnapját.

Tanyai történet c. egyfelvonásosát ő maga írta egy novellájából. Központi eszmei mondanivalója az aktivitásba lendült, öntudatosodó szegényparasztság sorsának egy jellegzetes epizódjában tárul elénk a Horthy-korszakban. Az egyfelvonásos hőseinek életéből éppen az igazi emberré-válás nagy pillanatát ragadta meg Nagy Lajos, s ugyanakkor az elnyomott magyar szegényparasztság helyzetének hiteles bemutatásával ráeszmélteti a nézőt az útra, amelyet azóta megtett a magyar parasztság.

TANYAI TÖRTÉNET

Színmű egy felvonásban

Írta:

NAGY LAJOS

Rendezői utasításokkal ellátta:

MÁTRAI JÓZSEF

SZEREPLŐK:

GULYÁS

GULYÁSNÉ

ÖREGBÉRES

ÖREGBÉRESNÉ

FERENC, a béresék fia

ARATÓ

ISPÁN

CSENDŐRŐRVEZETŐ

CSENDŐRTIZEDES

IDŐ: 1932.

(Egy tanya udvara, a cselédház előtti rész. Szemben a háttérben a kívülről is láthatón tiszta, de nagyon szegényes ház. A kis ház ajtaja nyitva van, az ajtó a konyhába vezet. Az ajtótól jobbra és balra egy-egy kis ablak. A jobboldali a béres, a baloldali a gulyás szobájának ablaka. A ház falánál balról pokróccal letakart priccshoz hasonló fekhely. Ezzel egyvonalban elől egy faapritó tönk. Baloldalt kerítés, emögött van a — szinpadon nem látható — istálló, csűr, kút stb. Jobboldalt keresztlábon áll egy teknő, mellette fűzfakosár.

A Duna környéki síkság egyik tanyáján vagyunk, aratási időnek vasárnap délutánján. Mikor a függöny szétmegy, a gulyásné és

a béresné egymással szemben teknőben mosnak. A béres fekszik a priccsen, álmosítja a meleg nap. A gulyás szótlanul ül a fatönkön.)

GULYÁSNÉ (vizes, szappanhabos karjával megtörli homlokát, nagyon unja a mosást): Minden vasárnap ugyanaz a nóta. Mosni.

BÉRESNÉ (nem néz fel a mosásból, úgy válaszol): Az. Még jó, hogy keveset.

GULYÁS: Mert hát nincs mit.

BÉRESNÉ: Sohse volt. Ami volt is (felemeli a mosott ruhát, mutatja), ronggyá vált. Az én uramnak már csak egy hétköznapi inge és gatyája van. Azért kell vasárnap mosni. (Megáll kezében a munka, valami nagyot akar mondani.) Te, ismertem én egy embert, annak négy inge és négy gatyája volt.

GULYÁSNÉ: Na, az enyémnek is csak egy-egy darabja van, látja ugye? Éppen csak én hoztam magamnak valamicskét Pestről. (Ábrándozva.) Pedig ahol én szolgáltam, azt sem tudtuk, hány inge van az úrnak. Az asszonynak meg annyi holmija volt, hogy el sem tudnám sorolni.

BÉRESNÉ: Így van az. Az egyiknek van tíz emberre való, a másiknak meg semmi. (Sóhaj, mint aki nem tud változtatni ezen.) Így van és mindig így lesz.

GULYÁS (hátratulja kalapját a fején): Hátha lesz még más-képp is.

BÉRESNÉ (határozottan): Soha! Mink azt már nem érjük meg.

GULYÁS: Nono! Az nem bizonyos.

GULYÁSNÉ (gúnyosan odaszól a béresnéhez): Ő csak tudja. A nagy okos.

BÉRESNÉ (egy pillantást vet öreg, alvó férjére): Lehet, hogy jobban tudja, mint az én uram. Az én uram még írni-olvasni sem tud. Mindig azt hajtogatja, hogy a mi sorsunkat majd eligazítják az urak, az ő dolguk.

GULYÁS (védeni próbálja az öreget): Öreg már a Sándor bácsi. Beletörték az urak a világ sorjába. Fél még a saját árnyékától is.

GULYÁSNÉ (odafordul az urához): Mert van esze. Az urak tudják, hogy mit kell csinálni. Azért ők az urak. (Visszafordul béresnéhez és újból kezdi azt, amit évek óta ismételt.) Amikor Pesten szolgáltam...

GULYÁS (dühösen felugrik): De nagyra vagy mindig azzal a Pesttel. Meg a gazdáiddal. Nem is szeretem hallgatni. (Dühösen legyint, bemegy a házba.)

GULYÁSNÉ (*felnevet*): Attól mindig megvadul, ha Pestet emlegetem.

BÉRESNÉ: Hozz már egy kis forró vizet. Mind elhült már ez.

GULYÁSNÉ (*abbahagyja a mosást, egyik szoknyáját felemelve megtörli a kezét, közbe mondja a szöveget*): Egy kis lúgot is öntök hozzá. Hiába, a dolgozó ember szennyese, az aztán szennyes. Alig tudom kidörzsölni belőle a piszkot. (*Indul a ház felé a forróvizért, közben eszébe jut valami és visszafordul.*) Pesten, ahol szolgáltam, úgy vetették le az urak az alsójukat, olyan tisztán, ahogy magukra vették. (*Bemegy a házba.*)

BÉRES (*felül a vackon, nem mozog már könnyen az öreg*): Ez az Erzsi is Pesten maradhatott volna. Olyan nagyra van azzal a Pesttel, meg a pesti néppel.

BÉRESNÉ: Az urakkal.

BÉRES: Azokkal hát. (*Benyúl a mellényzsebébe, kiveszi a pipát, meglátja, hogy üres, megcsóválja a fejét és visszat teszi.*) Én is dolgoztam legénykoromban Pesten, ott is van szegény, meg rongyos ember elég. Nagyon is sok.

GULYÁSNÉ (*fazékban melegvizet hoz. Önti a teknőbe, közben fejével a ház felé int*): Öltözik. Azt mondja, hogy bemegy a faluba. Szétnéz másik hely után, mert azt akarja, hogy elmenjünk innen.

BÉRES (*csaknem közönyösen*): Hová mennétek? Máshol sem jobb.

GULYÁSNÉ: Talán az ispán miatt. (*Felnevet.*) Hogy az igen legyeskedik körülöttem. A multkor is attól veszett meg.

BÉRESNÉ (*szemrehányón*): Addig hergelted, amíg aztán jól elvert.

BÉRES: Mert riszálod is a hátulsódat annak az ispánnak. Nem férsz te a bőrödbe. Azt is azon a Pesten tanultad?

GULYÁSNÉ (*nem válaszol, de kuncogva nevetni kezd*).

BÉRESNÉ (*egy pillanatra abbahagyja a mosást, dühösen figyelmezteti a gulyásnét*): Ne viháncolj mindig! Nem vagy te lány. Asszony vagy te már. (*Gulyásék ablaka felé mutat.*) Ha megharagítod, egyszer még agyonüt.

BÉRES (*nem nyugszik bele, hogy üres a pipája. Nézegeti*): Hajtja a vére a menyecskét. (*Bölcselkedve mondja, pipájával gesztikulál hozzá.*) De hát mind ilyen az asszony, akinek nincs gyereke.

GULYÁSNÉ (*nevetve bosszantani akarja az öreget*): Ha öreg a szomszéd. Öreg, aztán tehetetlen. (*Kacag.*)

BÉRESNÉ (*ő is nevetni kezd*): Ezt jól megmondtad. Kellott ez magának? Inkább hozna egy kis zabot a padlásról.

BÉRES *(tiltakozva feláll, rendkívül határozottan mondja)*: Azt már nem.

BÉRESNÉ: A Ferenc bevinné Egyházára.

GULYÁSNÉ *(figyeli a párbeszédet. Hol az egyikre, hol a másikra néz)*.

BÉRES: Nem én, ha mondom. Elég volt.

BÉRESNÉ *(szomorúan)*: Ha nem lesz zab, akkor csak krumpli lesz vacsorára.

BÉRES *(csóválja a fejét, ingadozik, küzd magával, mint már annyi sokszor, de már nem olyan határozott)*: Pedig egyszer baj lesz azzal a zabbal. Nagyon nézegeti az ispán úr.

GULYÁSNÉ *(legyint egyet)*: Az ispántól nem kell félni. *(Nevetve.)* Mást nézeget az, ha kijön a tanyára.

BÉRES *(haragosan)*: Csak ne bízd el magad, te riszálós farú.

GULYÁSNÉ *(leteszi a fehérneműt, hátrafordul a béreshez. Hetykén odaszól)*: A magamét riszálom.

BÉRESNÉ *(kezdi bosszantani a gulyásné hetykesége. Indulatosan rászól)*: Ugyan, hallgass már. Vagy régen vert meg az urad?

GULYÁSNÉ *(vállát vonogatva)*: Nappal megver, éjjel megölel. Magát talán sose verte meg a Sándor bácsi?

BÉRESNÉ: Hát... *(elgondolkozik)* ha részeg volt, de akkor sem nagyon. *(Határozottan.)* Ember miatt meg sohasem.

GULYÁSNÉ *(szemtelenül végignézi a béresnét)*: Azt elhiszem.

BÉRESNÉ *(nagyon dühösen)*: Ó te!... *(De aztán másra tereli a szót.)* Nagyon idesüt a nap. Ne menjünk a ház mögé ezzel a teknővel?

GULYÁSNÉ: Mehetünk. *(Megfogja a teknő egyik végét.)*

BÉRESNÉ *(tartja a teknő másik végét. Odaszól az urához)*: Majd hozod ezt a keresztlábat, meg a kosarat.

BÉRES *(határozottan)*: Én aztán nem.

GULYÁSNÉ *(menetközben csúfolja az öreget)*: Be-e! Majd én visszajövök érte. *(Mindkét asszony a teknővel a kerítés mögé megy.)*

BÉRES *(visszafekszik a vackára)*: Csak menjetek, legalább szundítok még egyet. *(Egy pillanatra még felül.)* A ti lefetyelésektől úgy sem tud aludni az ember. *(Visszafekszik.)*

FERENC *(kilép az ajtón, leguggol a priccsen fekvő apjához)*: Édesapám! Hallja-e, édesapám?

GULYÁSNÉ *(jön vissza a keresztlábert és a kosárért)*.

(Ferenc, amikor látja a közeledő gulyásnét, visszahúzódik a házba, de amikor a gulyásné hátrament, újból kilép az ajtón.)

FERENC: Édesapám! *(Megint leguggol hozzá.)*

BÉRES *(dühösen felül)*: Mi kell, no?

FERENC: Adjon egy hatost cigarettára. Bemennék a faluba.

BÉRES *(dühösen utánozza a fiát)*: Egy hatost cigarettára. Hát még mit? Én az egész héten az üres pipát szortyogtatom. *(Bosszankodik.)* Még hogy egy hatost! Nincs nekem egy megveszekedett krajcárom sem.

FERENC *(apja mellé ül a priccsre)*: Nincsen? Hat fillérje sincs?

BÉRES *(még mindig dühösen)*: Nincs!

FERENC *(feláll. Egy pillanatra a kerítés mögé néz, majd megszólal)*: Viszek zabot Egyházára?

BÉRES: Szurkál benneteket az a zab. *(Lemászik a vacokról, nézi a fiát, pipáját. Gondolkozik, majd elhatározza magát.)* No, gyere. Ma utoljára veszünk el a zabból... Ha az ispán észrevesz valamit, és jelenti a nagyságos úrnak, az kikergettet bennünket a tanyáról. Akkor aztán... *(nagyon nekikeseredetten)* nem tudom jövőre hol mérnek ilyen magamfajta vén embernek. Még szerencsénk lesz, ha csendőrkézsre nem ad bennünket. *(Elindulnak, de abban a pillanatban kilép a házból a gulyás.)*

GULYÁS *(vasárnapi ruha van rajta, de az is kopottas)*: Pedig nincs kedvem bemenni a faluba, de ittmaradni sincs.

BÉRES *(elindul, de most megáll, visszafordul és bölcseledve megszólal)*: Hát én nem is néznék más hely után. Egyforma az ember élete mindenütt. Aztán olyan jól megvagunk itt. A két asszony sem pörlekedik. Ki tudja, hová kerülsz. Ki tudja miféle nép jön ide.

FERENC *(fiatalos lendülettel biztatja a gulyást)*: De bizony ne maradjon itt, Marci bácsi. Ennél rosszabb hely talán a világon sincs. Most sincs cigarettám.

BÉRES *(nagyon dühösen ráripakodik a fiára)*: Ne adj te az embereknek tanácsot. Mit értesz te a világhoz. Könnyű neked, hogy *(utánozni kezdi megint a fiát)* így édesapám, úgy édesanyám! Élsz a nyakunkon.

FERENC *(dacosan)*: Megdolgozom én magamért. Nekem is mérnek már három éve.

BÉRES *(öreg, ráncos kezét dühösen emeli fel a fiára, de az ütésből csak annyi lesz, hogy...)*: Fogd be a szád.

Gulyás *(csitítja őket)*: Ne veszekedjenek én miattam.

BÉRES *(már lecsillapodott. Hatvan év nyomorúságát, szenvedését sűriti össze a kis kurta mondatokban)*: Nem te miattad veszekszünk mi. *(Szomorúan legyint.)* Hanem a nyomorúság miatt. *(Kiveszi a pipáját, szomorúan mutatja.)* Nincs dohány. Mit szívjak? Répalevelet? Csak dolgozik az ember. Le-

- megy a nap, feljön a nap. Elmúlik egy hét, sok hét, az esztendő... Az ember húzza az igát mint a barom... (*Megint legyint egyet, odavánszorog a kis vackához, leül, bólintva megállapítja*): Azután csak nincs dohány a pipába.
- FERENC (*dühödten egészíti ki apja beszédét*): Én meg akácclevélből sodorjak magamnak?
- BÉRES (*saját magának állapítja meg*): Aztán vasárnap sem ehet az ember egy falat húst.
- FERENC (*cselekvésre akarja készíteni az apját*): Eszik a nagyságos úr minden nap, ha akarja ötször is.
- GULYÁS (*fojtott indulattal*): Az eszik. Pedig az is olyan ember, mint más.
- BÉRES (*észbekap és csittitani igyekszik a gulyást*): Azért mink ne mérjük magunkat az úrhoz. Van annak ezer hold földje is. Az úr... az úr!
- GULYÁS: Úr, mert komisz!
- BÉRES (*feláll, odamegy a még mindig az ajtónál álló gulyáshoz. Magyarázni kezd neki*): Nem úgy van az, te Marci. Nem rossz ember a mi urunk. Inkább jó ember. Nem bánt az minket. (*A fiára néz, neki mondja.*) Az ispán úr, az a gonosz.
- GULYÁS (*gúnyosan*): Az úr jó, csak tart egy gonosz ispánt. Mert ő neki nem volna szíve ahhoz, hogy rosszul bánjon velünk. Halottam hajnalban, amikor kint voltam a gulyánál, hogy az aratóknak dohos búzát méretett ki az a gonosz ispán.
- BÉRES (*bizonyítja az igazát*): Azt az ispán tette. Az úr bizonyára nem is tud róla.
- GULYÁS: Erről nem. Mert Pesten tivornyázik most is.
- BÉRES (*végét veti a vitának*): No, megyek már azért a kis zabért. (*Odaszól a fiához.*) Majd hozzá nekem két pakli pipába való dohányt. Magadnak is vehetsz egy pakli cigarettára valót. De ne szólj róla anyádnak. (*Rámutat a gulyásra.*) Ennek a Marcinak jó. Ez nem pipázik.
- GULYÁSNE (*bejön*): Kiteregettem. Egy ing, egy gatyá, meg nekem valami kevéske. (*Meglátja az urát.*) Maga még itt van? Nem ment be a faluba?
- GULYÁS (*nagyon dühösen*): De küldenél. (*Földhöz csapja a kalapját.*) Hát most már nem megyek. (*Dühösen leül a fatönkre.*)
- GULYÁSNE: Ne bolond, ne! Ehhez már szólni sem lehet. (*Vállat vonva elfordul az ajtó felé.*) Tőlem itthon is maradhatsz.
- FERENC (*aki mostanáig a kerítés mellett állott*): Gyerünk édesapám! Este lesz, mire hazaérek.
- BÉRES: No, hozd ki azt a görbeszeget. (*A kerítés felé kimegy.*)
- FERENC (*rákacsint örömmel a gulyásra és beszalad a házba*).

GULYÁSNE (megfordul, felemeli az ura kalapját, leporolja, aztán békítőn odaszól): Bemegy a faluba, vagy nem megy?

GULYÁS (elveszi az asszonytól a kalapot. Lefekszik az öreg béres vackára): Mondtam már, hogy nem megyek.

FERENC (kijön a házból, kezében az álkulcs helyett használt görbeszeg, apja után siet).

GULYÁSNE (odamegy, ahol a férje fekszik): Ezek most megint a zabot dézsmálják.

GULYÁS (nem felel).

GULYÁSNE: Majd rajta vesztenék egyszer.

GULYÁS: Talán kívánod nekik?

GULYÁSNE: Kívánja a nyavalya. Csak elég komizság, amit csínálnak.

GULYÁS: Te is eszel a húsból.

GULYÁSNE: Eszek-eszek, ha olyan nagyon kínálnak. Azért mégis komizság. Ami az úré, az az úré.

GULYÁS (felül az ágyon, nézi az asszonyt, gúnyosan kérdezi): Talán sajnálsz a nagyságos urat, meg azt az édes nagyságos asszonyt, aki az ősszel is berendelt nagytakarításra és egy fil-lért sem adott a munkáért.

GULYÁSNE (legyint egyet).

GULYÁS: De meg a libákért, amiket tömtél neki egész télen, mit adott?

GULYÁSNE: Az ő kukoricáját tömtem beléjük.

GULYÁS (megvetően): Az ő kukoricáját. Te... urak bolondja!

BÉRESNE (kezét kötényébe törülgetve jön, ránéz a vacokra, ahol béres helyett a gulyás ül): Ez meg hová lett?

GULYÁSNE (indul az ajtó felé): Elment a Ferencsel.

BÉRESNE (utánuk néz. Sóhaj): Mindegy. Legalább nem kell aludtejet vacsoráztatni, vagy krumplit. Egyszer egy héten csak jár az embernek egy kis hús. Úgy kívánom én a húst, hogy majd megdöglök érte.

GULYÁSNE: Én meg az édességet kívánom. Mikor Pesten szolgáltam...

GULYÁS (felugrik a vacokról): Már megint! Hogyan is volt akkor?

GULYÁSNE (kötekedve néz a férjére): Mégis elmondom, ha nem is tetszik magának. (A béresnének kezdi mesélni.) Minden nap süttöttünk valamit. (Maga elé képzelet, ábrándozva meséli.) Tortát, képviselő-fánkot, linzert, habcsókot. (Magához tér álmodozásából és dühösen legyint. Egészen más hangon folytatja.) De abból nekünk, személyzetnek, nem adtak egy darabot sem. Nekünk az asszony külön főzetett metéltet meg galuskát.

BÉRESNÉ *(fejét csóválva)*: Óh, az elvetemült.

GULYÁS *(nézi az asszonyt)*: Habcsókot, képviselőfánkot, és most is ezen jár az esze. Ezt nem hallgatom tovább. Akkor mégis inkább bemegyek a faluba. *(Felemeli a vacokról kalapját, fejére teszi, odaköszön a béresnének.)* Isten áldja. *(Kimegy.)*

GULYÁSNE *(távozó férje után néz, majd rövid szünet után megszólal)*: Így megy el. Nekem még csak nem is köszön.

BÉRESNÉ: Nem tudsz vele bánni. Mindig vadítod. Mintha akarrattal csinálnád.

BÉRES *(jön, kezében lóbálja az álkulcsot)*: No, a Ferenc elment.

GULYÁSNE *(a jobboldalon kiment távolodó férjét nézi)*.

BÉRESNÉ: Aztán jól elrendezte azt a zabot? Hogy a tűz égetné már el az egészet?

BÉRES: Hát... fogy-fogy. *(Beviszi az álkulcsot a házba.)*

GULYÁSNE *(az utat nézi)*: Hát ez meg jön. Mi a fenét akar ez itt vasárnap.

BÉRESNÉ: Kicsoda?

GULYÁSNE: Az ispán úr. Mindjárt ide ér.

BÉRESNÉ: Jézus Isten! Akkor most majdnem... Óh, teremtőm!

GULYÁSNE: Az ám! Jó, hogy előbb nem jött. Hogy a Ferenc már... *(Keze lendítésével mutatja, hogy a fiú elment.)*

BÉRESNÉ: No. Én bemegyek. Elmosogatom a csetrest. *(Elindul, az ajtóban megáll. Onnan visszaszól.)* És te?

GULYÁSNE *(még mindig nézi az utat)*: Nem sietek. Az én csetresem megvár engem.

BÉRESNÉ *(nagyon hívja)*: Azért csak gyere be.

GULYÁSNE: Abba a dohosságba? *(Teli tüdővel magába szívja a levegőt.)* Olyan jó itt a napon. *(Lábujjhegyre állva kémleli a utat.)* Nem látom a Marcit ezektől az akácoktól.

BÉRESNÉ *(megcsóválja a fejét, bemegy az ajtón)*.

GULYÁSNE *(látja, hogy közel van az ispán, megfordul, gyors léptekkel a bal oldalon levő tönkhöz megy. Háta fordít.)*.

BÉRES *(ugyanekkor kilép a ház ajtaján és ott megáll)*.

ISPÁN *(belép, meglátja a háttal álló gulyásné, nem veszi észre a bérest az ajtóban. Lábujjhegyen lopózik a gulyásné háta mögé. Hátról magához szorítva megöleli)*: Kire les a menyecske?

GULYÁSNE *(igyekszik az ispán öleléséből szabadulni)*: Ne izéljen már az ispán úr.

ISPÁN *(egyre vadabban szorítja magához az asszonyt)*: Éppen hogy most kezdem el igazán.

BÉRES *(köhint néhányat, hogy jelenlétére figyelmeztesse az ispánt. Elindul a priccs felé és leül).*

ISPÁN *(a köhintésre hirtelen elengedi az asszonyt, aki rögtön hátralep, amikor azonban látja, hogy a béres köhintett, újból az asszony után kap):* Azt hittem, az urad van itt.

GULYÁSNÉ: Elment. Bement a faluba.

ISPÁN *(megint kapkod a szabadulni igyekvő asszony után):* Akkor meg mitől félsz?

GULYÁS *(bejön. Nem veszik észre. Megáll mögöttük).*

ISPÁN *(elkapja az asszony derekát):* Ne kapálózz már, mint a csikó.

GULYÁSNÉ *(dühödten):* Maga meg ne markolásson!

GULYÁS *(teli tudóból):* De ne ám!!

ISPÁN *(meglepetten és megijedten engedi el az asszonyt).*

GULYÁS *(a feleségéhez):* Menj be a házba!... Aztán majd utánad megyek én is.

GULYÁSNÉ *(nem mozdul. Nem meri otthagyni férjét az ispán-nal).*

GULYÁS *(rákiabál az asszonyra):* Mit mondtam?

GULYÁSNÉ *(bemegy a házba).*

ISPÁN *(békítően):* Ne okoskodj te, Marci.

GULYÁS *(némán áll, vad gyűlölettel néz az ispán szemébe).*

ISPÁN *(nyugtalanul):* Mi a bajod?... Mit akarsz a feleségedtől?

GULYÁS *(továbbra is nézi az ispánt, nem válaszol).*

ISPÁN: Nehogy bántsd... nem tett az semmi rosszat.

GULYÁS *(elkeseredetten bólint a fejével):* Nem?

ISPÁN: Nem hát. Az ég világon semmit nem hibázott.

GULYÁS: Nem hát. Mert úgy mellbe kellett volna vágnia az ispán urat, hogy hanyatt essen. De nem ám csak úgy állnia és túrnie mint a tehen.

ISPÁN *(lassan magához tér, próbál a gulyás fölé kerekedni):*

Te, ne szemtelenkedj, annyit mondok, mert majd más hangon beszélek veled. Mi vagy te? Mit gondolsz?

GULYÁS *(fájdalmas keserőséggel):* Hát igen, cseléd vagyok. Máskülönben most az úristen se védené meg az ispán urat.

ISPÁN *(dühösen ordítani kezd):* Azt akarod, hogy kirúgassalak innen? Elérheted.

BÉRES *(feláll a priccsről):* Nem úgy van ám az, megkövetem az ispán urat.

ISPÁN *(meglepődve fordul a béres felé).*

BÉRES *(egyszerűen kezdi magyarázni):* Igen, ispán úr. Nem úgy van az. Nem lehet a Marcit csak úgy kirúgatni, mert a

Marci nem csinált semmi rosszat. Szerződése van neki. Esztendőös szerződése. Meg aztán a gulya is őhozzá van szokva.
GULYÁS *(még egyszer alaposan megnézi magának az ispánt, aztán bemegy a házba)*.

ISPÁN *(fölényesen)*: Maga ne avatkozzék bele az én dolgomba. Magát aztán igazán kirúgatom. Buta paraszt ez a gulyás és szemtelen... Nem úri hölgy az ő felesége, hogy az ember ne is cicázhasson vele.

GULYÁSNÉ *(sikoltása hallatszik a házból)*.

GULYÁS *(hangja)*: Agyonváglak, te szégyentelen.

ISPÁN }
BÉRES } *(mindketten hallgatnak, meg sem mozdulnak)*.

GULYÁSNÉ *(kijön, az ajtófélfának támaszkodva zokog)*.

BÉRES *(nézi, nagyon sajnálja a menyecskét, folytatja az abbahagyott beszédet)*: Engem kirúghat az ispán úr. A szegényembert minden úr akkor rúgja ki, amikor akarja. *(Újból ránéz a gulyásnéra és keserűen állapítja meg)*. A szegényszonyt meg minden úr markolászhatja... Cicázhat vele.

ISPÁN *(aki mostanáig az asszonyt nézte, rájörmed az öregre)*: Ne oktasson. Fogja be a száját.

BÉRES *(célzatosan)*: Hiszen igaza van az ispán úrnak. *(Hangsúlyozva)*. A tanult ember mégis csak okosabb mint én.

ISPÁN *(nem érti meg, ezért sokkal szelídebb)*: Jól van, öreg.

BÉRES *(az asszony elé áll, hogy az ispán ne nézhesse a menyecskét)*: Csak azt mondanám még... hogy ez a Marci veszedelmes ember ám. Ez elmenne még az ispán úr feleségéhez is, mert igen fifikus ember. Elmenne, oszt elmondaná, hogy mi miért történt. Átmegy az a nagytanyára. Kibeszél az mindent.

ISPÁN *(megijed ettől a lehetőségtől. Zavarában megint kiabálni kezd)*: Mit beszél maga? Most már elég legyen. Maga fogja be a száját, érti? Jöjjön a magtárba. Holnap áthozok két sommás lányt, ki kell porolni a gabonás zsákokat. *(Elindul a kerítés felé, a béres utána. Eszébe jut valami, visszafordul. Fejével a ház felé int)*. Ez meg miért koslat itthon? Miért nincs a gulyával?

BÉRES: A bojtár van most a gulyával. A behajtásra meg ki-megy ám a Marci.

ISPÁN: No, jöjjön öreg. *(Már rá se néz a síró asszonyra, ki-megy)*.

BÉRES *(indul az ispán után. Odaszól a gulyásnénak)*: Ne ríj már, te szegény.

BÉRESNÉ *(kijön a házból)*: Ne ríj már, no. *(Halkan, nehogy a*

- gulyásné férje meghallja a házban.) Mondtam, hogy ne komiszkodj azzal az ispánnal.*
- GULYÁSNÉ *(leül a vacokra):* Nem akartam én vele semmit.
- BÉRESNÉ *(leül a fatönkre, úgy hogy szembefordul a gulyásnéval):* Bolond vagy te. Bolond inget kellene rád húzni. Nem adna az mást, még ha lefeküdnél is vele, legfeljebb egy kötényre valót.
- GULYÁSNÉ *(sírva):* Törje ki a nyavalya a kötényrevalójával együtt.
- GULYÁS *(kijön, lehajtott fejjel, lassan lépked. Megáll, ahol az előbb a teknő volt, néz a kerítésen túlra).*
- GULYÁSNÉ *(meglátja az urát, bemegy a házba).*
- BÉRESNÉ: Te meg mit lógatod az orrod? Nem törtek le a feleségedből egy darabot sem.
- GULYÁS *(csak nézi, nézi a béresnét, de nem felel).*
- BÉRESNÉ: Nem kutya az asszony sem, hogy verjed. Megunja azt ám a legszelídebb is.
- GULYÁS *(nagyon elkeseredve, szöveg közben a kerítés felé tart):* Nem kutya, de nem is ringyó, hogy minden úrféle azt tegye vele, amit akar.
- BÉRESNÉ *(feláll a fatönkéről, békíteni akarja):* No látod, éppen azért minek bántod. Nincs hozzá egy jó szavad.
- GULYÁS *(visszafordul a kerítéstől):* Én hozzám meg kinek van jó szava? *(Leül a pricesre, a ház felé int, ahová bement a felesége.)* Ez azzal hoz dühbe, hogy olyan urak bolondja. Mikor Pesten szolgáltam... Az ispán úr... A nagyságos úr!
- BÉRESNÉ *(legyint egyet):* No, neked aztán több vagy kevesebb van egy kerekeddel, az is bizonyos.
- ARATÓ *(jobbról belép az udvarra):* Adjon isten!
- BÉRESNÉ *(meglepődve néz az aratóra).*
- GULYÁS *(fel sem tekint).*
- ARATÓ *(odalép a gulyáshoz, vállára teszi a kezét):* Szerbusz Marci!
- GULYÁS *(felnéz):* Szerbusz.
- ARATÓ: Hát itt volnék. *(Szétnéz, hova ülhetne le, aztán kiválasztja magának a fatönköt.)*
- BÉRESNÉ: Hozok már egy széket.
- ARATÓ: Jó lesz ez is... *(Kis szünet után.)* Bent voltam a faluban a kocsmában. Miért nem jöttél be, Marci?
- GULYÁS *(nincs kedve a beszédhez):* Hát... nem mentem.
- ARATÓ: Pedig nagy újság van. Tudod, hogy szombaton álltunk munkába itt a Révtanyán. A rozsot kezdtük vágni, de holnap, hétfőn már nem dolgozunk.

BÉRESNÉ *(csodálkozva csapja össze a kezét)*: Nem? Pedig ezt a rozstot vágni kell, beérett már. Tegnap mentem arra.

ARATÓ *(rendkívül határozottan)*: Már pedig mi nem aratunk.

GULYÁS *(kezd érdeklődni)*: Mi a baj?

ARATÓ: Baj aztán van elég. Mondom, tegnap kezdtük az aratást. Este előáll az ispán, hogy: „Emberek, az idén nem úgy lesz, mint tavaly volt. Csak minden tizenegyedik kereszt a maguké!” Hát így. Mert tavaly tizedébe arattunk. Mondtuk, hogy ez nem igazság, előre kell egyezkedni. Ránk se hederített, ment tovább. Volt, aki azért így is akart dolgozni, volt aki nem. Én azt mondtam, hogy ne engedjünk. *(Elhallgat, nézi a gulyást, várva, hogy mit szól ehhez.)*

GULYÁS *(maga elé mered, hallgat)*.

BÉRESNÉ: Nem jó az urakkal ujjat húzni.

ARATÓ *(ránéz a béresnére, de aztán a gulyás felé fordulva tovább folytatja)*: Még az este megkaptuk, amit az uraság előlegül méretett ki. Nem búza az, hanem szemét. Ocsú.

BÉRESNÉ *(összecsapja a kezét, fejét csóválva)*: Borzasztó.

ARATÓ *(a béresnének mondja)*: Nem embernek való az. *(Majd a gulyásnak tovább magyaráz.)* Ma aztán összejötteink az Ádler kocsmájában és úgy határoztunk, hogy holnap ugyan kimegyünk kora hajnalban, de mihelyt elkapjuk az ispánt, én megmondom a panaszunkat és a követelésünket. És ha nem lesz igazságtevés... *(rövid szünet után)* abbahagyjuk az aratást.

BÉRESNÉ: Csak hogy azt a rozstot mindenképp le kell vágni, mert különben kihull belőle a szem, pocsékba megy az egész.

ARATÓ: Arról mi nem tehetünk. Vagy lesz igazság, vagy nem. Ha nem lesz... ahogy mondtam... abbahagyjuk a munkát.

BÉRESNÉ: Meggondolják azt az urak.

GULYÁS *(még most sem néz fel, úgy mondja)*: Fenét gondolják.

ARATÓ *(helyeslőleg bólintva a gulyás felé)*: Én azt hiszem, hogy nem gondolják meg. Ismerem már az ispán urat. Amikor tegnap zúgolódtunk, már a csendőrökkel fenyegetődzött. *(Ökölbe szorított kézzel.)* Mi pedig most az egyszer nem engedünk.

BÉRESNÉ *(hallgatást int a kezével, odalép aratóhoz)*: Itt van ám az ispán úr, minden percben visszajöhet, csak a magtárba mentek az urammal.

BÉRES *(visszajön.)*

ARATÓ: Vasárnap is itt eszi a fene?

BÉRES *(igent int a fejével)*: Elment a bitang. Átment a révtanyára.

ARATÓ: Ott forduljon fel, ahova megy.
 BÉRES (odalép az aratóhoz): Hát te?
 BÉRESNÉ: A Marcihoz jött valami dologban.
 ARATÓ (Marcihoz): Te, mit szölsz az elhatározásunkhoz, Marci?
 GULYÁS (megfontoltan, lassan ejti ki a szavakat): Azt, hogy az ember ne engedjen az igazságából.
 GULYÁS (kijön a házból, rá sem néz az aratóra, az urának mondja): Maga ne keveredjen bele semmi dologba. Mi nem aratunk. (Az aratóhoz fordul.) Mi éves szerződésben vagyunk.
 ARATÓ (feláll): Rövid madzagon tart az asszony, Marci. Vagy te is úgy gondold, hogy csak a mi ügyünkről van szó?
 GULYÁS: Az én uramat ne lázítsa, hallja-e? Van nekünk bajunk magunknak is éppen elég.
 ARATÓ (most már rá sem hederít az asszonyra. A gulyásnak beszél): Még csak azt akarom mondani, hogy este együtt leszünk egy páran. Tudod már kik. De nem a kocsmában, mert ott már rajtukcsapnának a kakastollasok, hanem a Bolemanék házában... Várunk téged is. (Indul a jobboldali kijárat felé.) Gyere el te, Marci.
 GULYÁS (csodálkozva): Én? Én nem vagyok arató.
 ARATÓ (visszafordul): Nemcsak az aratók dolgáról lesz szó. Valaki lejön Pestről előadást tartani a mezőgazdasági munkások helyzetéről.
 FERENC (líhegve beszalad jobbról, vállán a zaboszsák. Ijedten közli): Jönnek a csendőrök! (A zabbal beszalad a házba.)

(Egy pillanat dermedt csend.)

BÉRESNÉ (remegő hangon): Csendőrök?
 GULYÁS (a jobboldali utat nézi, majd megállapítja): Azok. Kettő.
 BÉRESNÉ (már majdnem síró hangon): Merről jönnek?
 GULYÁS: Dunaszemes felől.
 BÉRESNÉ (megnyugodva felsóhajt): Akkor Kistrévre mennek.
 FERENC (kilép az ajtón): Lekennek néhány pofont a kocsmában, azután visszamennek.
 GULYÁS (ágaskodva nézi az utat. Hirtelen megfordul): Idejönnek.
 BÉRESNÉ (borzasztóan megijed): Csak nem ette meg őket a fene.
 GULYÁS (jelentősen): Még nem.
 BÉRESNÉ: Kit kereshetnek?... Te Marci!
 GULYÁS (közönyösen): Engem nem.
 ARATÓ: Talán engem.

GULYÁS (*meghökken, tétovázik egy pillanattig, majd rendkívül határozottan, a segítő ember szándékával megszólal*): Gyere.

GULYÁSNE: Jézusom! Még veszedelmet hoz ránk.

GULYÁS (*dühösen néz a feleségére. Int az aratónak*): Gyere, ha mondom. (*Elindul, az arató utána megy.*)

BÉRESNE: Felkeltem már az én emberemet. Ez is csak mindig alszik. (*Odamegy a vacokhoz, ahová időközben lefeküdt és elaludt az öreg.*) A kórság ette volna meg azt a zabot. (*Megrázza az öreg vállát.*) Hallja-e, Sándor?

BÉRES (*meg sem mozdul*).

BÉRESNE (*tovább rázogattja a vállát*): Sándor!

BÉRES (*felül*): No, mi az, mi bajod már megint?

GULYÁS (*visszajön, leül a fatönkre*).

GULYÁSNE (*odamegy a férjéhez. Remegve érdeklődik*): Hová?

GULYÁS (*közbevág*): Nem a te dolgod.

BÉRESNE (*aki egy pillanatra figyelte a belépő gulyást, közli az urával*): Jönnek a csendőrök.

BÉRES (*ijedten leugrik a vacokról*): Micsoda? Mit mondtál?

BÉRESNE: Csendőrök.

BÉRES: Csendőrök? Itt vannak?

BÉRESNE: Most fordultak be a dűlön. Mindjárt ideérnek.

BÉRES (*izgatottan*): Mit akarnak?

BÉRESNE (*alig meri kiejteni a szavakat*): Talán a zab miatt.

BÉRES (*saját magát biztatja*): Á! Nem lehet az. Biztosan talvaj cigányokat keresnek. (*Jelentősen néz a feleségére.*) Még én nem is tudok semmit. Én nem láttam egy szem zabot sem.

BÉRESNE (*idegesen indul a gulyások felé*).

BÉRES (*ráripakodik a feleségére*): Itt maradj! Ne táncolj, mint a kerge birka.

BÉRESNE (*nagyon fél, nyugtalan*): Hát hogy nem azt a zabot ízélik-e?

BÉRES (*idegességét nagy hanggal akarja leplezni. Rákiált a feleségére*): Elhallgass már vele. Addig járatod a szád, amíg... De majd betapasztom én, ne félj. Nagyon kellett mindig a husika meg a borocska, most aztán meg vagy ijedve, ugye?

BÉRESNE (*ugyanolyan nagy hangon veszekedni kezd ő is az urával*): Ne okoljon engem mindenért, mert olyat mondok, hogy magam is megbánom. Még hogy én akartam. Hát nem én rimámkodtam mindig, hogy elég legyen már, mert még észreveszi az ispán, hogy a szeme folyjon ki.

BÉRES (*nem hagyja befejezni*): Ejnye azt a hétszentségit az anyádnak. Még letagaðod, hogy te bujtogattál még ma is. Hogy te vagy a boszorkány?

(Ebben a pillanatban az udvarba lépnek a csendőrök. Egy őrzetű és egy tizedes. Jobboldalt áll a két csendőr, baloldalt velük a tanyaiak.)

BÉRESNÉ (ijedtségét próbálja leplezni, majdnem énekelve köszön): Jó napot adjon isten.

(A csendőrök nem köszönnek vissza. Végignéznak a tanyasiakon.)

TIZEDES (megakad a szeme a gulyásnéen. Tőle kérdezi): Itthon vannak mindnyájan?

BÉRESNÉ (alázatosan): Itthon vagyunk, tizedes úr.

TIZEDES (szigorúan néz a gulyásra, majd megint a gulyásnéra.

Ezt megismétli még egyszer): Csak maguk öten laknak itt?

BÉRESNÉ (megint ő felel): Csak mink.

TIZEDES (egy pillantást vet az öregasszonyra): Az öreg a maga ura? Mi?

BÉRESNÉ: Igenis.

TIZEDES (most a béres felé fordul): Maga itt a béres? Mi?

BÉRES (vigyázz állásba vágja magát): Igenis, vitéz uram.

TIZEDES (izgatja őt a gulyásné. Megint visszafordul): És maguk?

GULYÁSNE (az urára néz): Én a felesége vagyok. Ő a gulyás.

BÉRES (menteni igyekszik a helyzetet): Tegnapelőtt, vitéz uram, cigányokat láttam errefelé az országúton.

TIZEDES (a béreshez fordul. Kezét csipőjére teszi, két lábát szétveti, büszke tartásban nézi végig az öreget. Gögösen, fenyegetően hangsúlyozva): Mondja csak, ki kérdezte magát?

BÉRES (nagyon megszeppen. Hallgat).

ŐRVEZETŐ (gúnyosan mosolyogva megállapítja): Jár a szája.

TIZEDES (visszafordul, a gulyást fejtől lábíg és vissza színlelt könnyel végigméri): Hát... maga itt a gulyás.

GULYÁS (nem néz rájuk): Én vagyok.

TIZEDES (vontatva, kimérten): Mondja csak... Maga mindig gulyás volt?

GULYÁS: Pásztorgyerek, azután gulyás.

TIZEDES (ravaszul akarja feltenni a kérdést): Soha nem aratott?

GULYÁS: Nem.

TIZEDES (kötekedve): Talán azt sem tudja, mi az aratósztrájk?

GULYÁS: Nemigen.

ŐRVEZETŐ (ránéz a tizedesre): Azt mondta, hogy nemigen. (Egy lépést tesz a gulyás felé és mint aki megállapítja.) Szóval tudja.

TIZEDES (*nagy hangon*): És azt tudja-e, hogy a szomszédban,

Révtanyán tegnap kezdték az aratást?

GULYÁS (*hallgat*).

TIZEDES Megnémult. (Ő is előbbre lép az örvezető mellé.)

Tudja-e, vagy nem tudja?

GULYÁS: Hallottam.

TIZEDES (*a gulyásné előtt akar tetszelegni*): Hallotta? Kitől?

GULYÁS (*ránéz a tizedesre. Látja, hogy az a feleségét nézi.*

Nagyon dühösen): A fene tudja.

ÖRVEZETŐ (*egy lépéssel megint közeledik a gulyáshoz*): Tiszteességesen beszéljen, mert...

TIZEDES (*közbeszól*): Gondolkozzon csak, kitől hallotta?

GULYÁS NÉ: Én mondtam neki.

ÖRVEZETŐ (*behúnyja fél szemét, úgy nézi az asszonyt*): Ki kérdezte magát?

GULYÁS NÉ (*dacosan*): Mert én mondtam. Én meg hallottam a révpusztaiaktól, mikor átmentem tegnap a tanyára.

ÖRVEZETŐ (*közbeszól a gulyás felé*): Azt mondja meg, ismeri-e Fábri Józsefet, az egyik aratót?

BÉRES

BÉRES NÉ } (*ijedten egymásra néznek*).

GULYÁS: Ismerem.

TIZEDES (*rögtön felteszi a kérdést*): Honnan ismeri?

GULYÁS: A faluból. A kocsmából.

TIZEDES (*újból gyorsan kérdez*): És mikor beszélt ezzel a Fábri Józseffel utoljára?

GULYÁS: Mára.

TIZEDES

ÖRVEZETŐ } (*összenéznek*).

ÖRVEZETŐ (*oldalt lép*).

TIZEDES (*még közelebb lép a gulyáshoz*): Na és hol? Ma már maga benn volt a kocsmában?

GULYÁS: A Jóska járt itt.

TIZEDES: Szóval, itt járt? Na és mit akart?

GULYÁS (*egy pillanatig gondolkozik*): Hát itt volt.

TIZEDES (*a gulyásné felé tesz egy lépést, rámosolyog, majd újra a gulyás felé*): És vajjon nincs-e most is itt elbújva?

BÉRES NÉ: Miért volna? Miért bujkálna az? Elment Révpusztára pihenni. Arató. Annak holnap dolgoznia kell.

ÖRVEZETŐ: Mennyi ideje annak, hogy elment?

GULYÁS: Van vagy egy órája.

TIZEDES: És mit beszélt az a Jóska?

GULYÁS (*hallgat*).

ÖRVEZETŐ *(durván, nagy hangon)*: Megint beragadt a szája.
De majd kinyitjuk.

GULYÁSNÉ *(menteni akarja a helyzetet)*: Hogy kisemmizte őket az uraság.

ÖRVEZETŐ *(tovább ordít)*: Egy beszéljen, akit kérdezőnk.

TIZEDES *(a gulyáshoz)*: Mondja csak maga. *(Néz a gulyás szemébe, néhány lépést tesz hátrafelé.)* Hogyan semmizte ki az uraság az aratókat? Már hogy mit mondott az a Fábri Jóska?

GULYÁS *(lehajtja a fejét, nem válaszol)*.

GULYÁSNÉ: Hogy szemetet méretett az előlegbúzába. Ocsút búza helyett.

TIZEDES *(gúnyosan a gulyáshoz)*: Ejnye, ejnye barátom, hát maga erről hallgat?

GULYÁS *(ingerülten)*: Nekem semmi közöm az egész aratáshoz.

(A két csendőr, miután nem sikerült a vallatás, félrevonul a ház felé. Halkan tanakodnak. Az örvezető valamit mond, mire a tizedes hangosan felnevet.)

TIZEDES *(visszamegy a gulyáshoz)*: Most talán azt mondaná meg, barátom, hol vannak azok a disznók.

GULYÁS *(csodálkozva felnéz)*: Nem tudom. Milyen disznók?

TIZEDES *(most már egész közel lép a gulyáshoz)*: Nem. De nem is kíváncsi rá. Igaz-e? Csak úgy rávágja, hogy nem tudja. *(Végignéz a tanyaiakon, élvezi a hatalmát. Újból a gulyásnak.)* Gondolkozzék csak. Talán mégis meg tudná maga mondani, hová lettek az öreghegyi csósz disznai. Gondolkozzék csak, aztán ne sajnálja a szót. Ne legyen olyan szemérmes.

GULYÁS *(vérvörössé válik, előnti a harag)*: Az istenit azoknak disznóknak. Hát csak nem én rajtam keresik?

TIZEDES: Ne káromkodjon, mert...

ÖRVEZETŐ *(bíztatja a tizedest)*: Vágd szájon, az istenit a parasztjának.

TIZEDES *(ránéz a gulyásnéra)*: Megkaphatja hamar. *(Visszafordul.)* Hát ne kerteljen. Az éjszaka az öreghegyi csósz két disznáját ellopták az ólból. A kutyáját megétették. Maga talán mégis tud róluk, hogy hová lettek. Mert nem sok jót nézek ki a maga szeméből. Ez a tanya esik oda legközelebb. Ki más hajtotta volna el azokat a disznókat? *(Rámutat a béresnére.)* Talán ez a vénasszony? Mi?

BÉRESNÉ: De már csak megmondom, ha kettéhasítanak is, hogy egész éjszaka itthon volt ez az ember. Itt aludt a felesége mellett.

ŐRVEZETŐ (odalép az öregasszonyhoz, aki halálra rémül): Ne pofázz, szipirtyó.

TIZEDES (az öregasszony felé szól): Maga tudja? Maga talán egész éjszaka ébren volt? Mi? (Visszafordul a gulyáshoz. Egész közel lép hozzá.) Mert az ilyen szendeképű ember... (Hirtelen mozdulattal felüti az állát.)

GULYÁS (elkapja a csendőr csuklóját).

TIZEDES (ordít): Engedéd el a kezem, az anyád...

ŐRVEZETŐ (odaugrik): Azt a megváltó... Még dulakszik a zsvány. (Öklével mellbevágja a gulyást.)

GULYÁS (megtántorodik, leesik a kalapja, elereszti a tizedes kezét).

TIZEDES (ahogy kiszabadult a keze, neki esik a gulyásnak, pofozni kezdi. Az hátrál, a tizedes tovább pofozza. Az őrvezető néhány ütéssel mér a gulyás fejére).

BÉRESNÉ (keresztet vet).

GULYÁSNÉ (sírva jajveszékel): Csendőr úr az isten szerelméért... Csendőr úr, ne bántsa!

TIZEDES (örjöngve üti a gulyást): Nem tudsz semmit? Semmiről se tudsz semmit?

ŐRVEZETŐ (öklével a gulyás arcába vág).

GULYÁS (leesik a földre. Vérzik az ajka és a foga).

TIZEDES (belerúg a földön fekvő gulyásba).

GULYÁSNÉ (kezét tördelve könyörög): Ne bántsák. Isten irgalmára ne bántsák, hisz agyonütik.

ŐRVEZETŐ (indul, hogy megint üsse, amikor a...)

TIZEDES (rászól az őrvezetőre): Hagyjuk már.

BÉRESNÉ (sírva): Jézusom, Jézusom!

GULYÁSNÉ (kezdi felemelni az urát).

GULYÁS (eltolja az asszonyt, magától feltápáskodik).

BÉRESNÉ (sírva): Még az a jószágos isten is láthatja, hogy nincs igazság a földön.

TIZEDES: Viselkedjék tisztességesen, akkor majd lesz igazság. Aki kezét emel ránk, az így jár.

GULYÁSNÉ (sírva kiáltja): Nem emelt kezét!

ŐRVEZETŐ (nevetve odaszól a tizedesnek, fejével a gulyás felé int): Nagyon lebetegedett a koma.

TIZEDES (nagyon akar tetszeni az asszonynak): Magának köszönheti szépasszony, hogy ilyen könnyen megúsza. Mert tudunk ám mi másképpen is, ha muszáj.

GULYÁSNÉ (még jobban sír).

TIZEDES: Azért nem kell mindjárt sírni, nem a maga feje fáj tőle.

GULYÁSNÉ: De az enyém. Az én szívem fáj.

TIZEDES: Nono. Elmúlik az. *(Mosolyog az asszonyra.)* Aztán nem leszünk mi mindig haragba. *(Odamegy a gulyáshoz):* Szedje össze magát, aztán máskor jó lesz vigyázni.

GULYÁS *(véres orrát, ajkát törli.)*

TIZEDES *(Újból a gulyásnéhoz fordul):* Hát, egyszóval maguk itt nem tudnak semmit. Sem az aratókról, sem a disznókról. Nem hallottak, nem láttak semmit.

(Senki nem szól.)

TIZEDES: Cigányok nem jártak erre felé?

BÉRES: Máma nem.

TIZEDES *(leül a priccsre, kis noteszt vesz elő, lapoz egyet-kettőt benne, majd írni kezd. Odaszól a gulyásnak):* Mi a maga neve?

GULYÁS: Ági Márton.

ÖRVEZETŐ *(aki eddig az utat kémlelte, hátat fordítva a tanyaiaknak, megkérdezi):* Idevalók azok a marhák?

BÉRESNÉ: Igenis.

ÖRVEZETŐ: Ki legelteti azokat?

BÉRESNÉ: A Bandi gyerek. A kisbojtár.

ÖRVEZETŐ *(dühösen visszafordul):* Hát az nem lakik itt a tanyán?

BÉRESNÉ: De itt lakik.

ÖRVEZETŐ: Nahát. Azt nem mondták. Azt sem tudják, hányan vannak.

TIZEDES *(közben befejezte az írást. Zsebre teszi a jegyzőkönyvet. Feláll.)* Mehetünk. *(Gulyásnénak odaköszön.)* No, isten áldja meg. *(Elindul az örvezetővel. Fele úton megáll, visszafordul.)* De ha valamit megtudnának, vagy bármi gyanúsat tapasztalnának, a dunaszemesi csendőrőrsparancsnokságnál jelentsek. *(Felemeli az ujját.)* Ezt tartsák kötelességüknek.

(Az örvezető és a tizedes szorosan egymás mellett lépkedve ott-hagyják a tanyát. A tanyaiak egy-két percig szótlanul állnak, majd a gulyás szólal meg elsőnek.)

GULYÁS *(nagyon dühösen):* Azt a megváltó atyaúristenit nekik!

BÉRESNÉ *(folytatja):* Hogy a tűz égesse meg őket!

GULYÁS *(tovább viszi):* Száradjon el a keze töből, amelyikkel megütötte.

BÉRES *(a gulyáshoz):* Mért nem kaptad fel a szekercét, aztán mért nem vágtad bele? Engem ugyan meg nem mert volna ütni. De nem ám!

BÉRESNÉ: Annak a rothadt csósznek is éppen most lopták el a disznóit.

GULYÁSNÉ: Ha igaz. Ha nemcsak kitalálták ezek a gazemberek.

BÉRESNÉ (*mint aki túl van a veszélyen, felsóhajt*): Még jó, hogy nem a zab miatt jöttek. No (*kis szünet*) megyek megfőzni azt a kis krumplit. (*Betotyog a házba.*)

FERENC (*az ajtóból előbbre lép*): Majd legényükre akadnak ám egyszer ezek is.

GULYÁS (*szomorúan legyint*): Bolond beszéd. Egy ember csak egy ember. Ezek meg sokan vannak.

BÉRES (*folytatja, ahol az előbb abbahagyta*): Én agyonütöttem volna akár mind a kettőt.

FERENC (*egy kicsit kötekedve*): A szekercével, mi? És hol a szekerce?

BÉRES (*dühösen rászól a fiára*): Már megint jártatod a szád?

BÉRESNÉ (*megáll a ház ajtajában. Odaszól a gulyásékhoz*): Ti is velünk esztek?

GULYÁS: Én nem.

BÉRESNÉ: Te nem? Ne emészd most már magad.

GULYÁS (*indul a ház felé*): Lefekszek.

ARATÓ (*jön a kerítés mögül*): Lefekszel? Hát nem jössz be a faluba a Bolemanhoz?

GULYÁS: Nem!

GULYÁSNÉ (*felfigyel. Odalép az urához*): Pedig én is (*kis szünet*) magával mennék.

GULYÁS (*felesége felé fordul*).

ARATÓ (*mosolygós örömmel néz a gulyásnéra*).

GULYÁS: Te is eljönnél?

GULYÁSNÉ: El én. (*Bólint egyet a fejével, határozottan.*) Most már el.

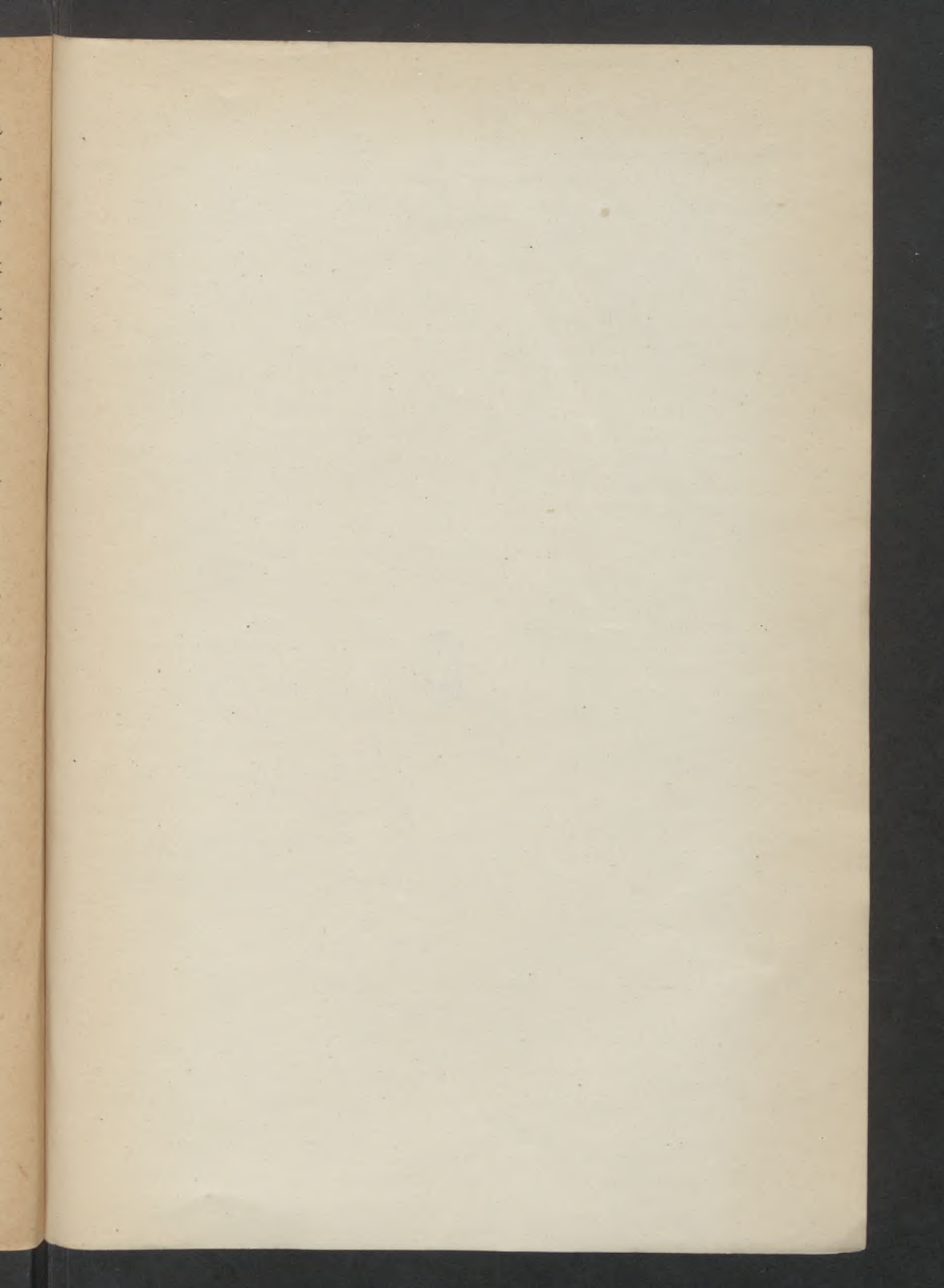
GULYÁS: Akkor menjünk a faluba.

(*Gulyás, Gulyásné, Arató elindulnak a faluba.*)

FERENC (*néz utánuk egy ideig, majd futni kezd aratóék után*).

F ü g g ö n y

Ára: 1.60 Ft

